

نوروز خوانی

نوروز خوانی یکی از مهمترین سنت‌های قدیمی ایران است که هنوز هم در برخی مناطق ایران (به خصوص مازندران) رواج دارد . نوروز خوانان مثل پرندگان بهاری ، فرا رسیدن بهار ، فصل گل و ریحان را به مردم مژده میدهند . در ایام نوروز ، نوروز خوانان ، این راویان گمنام فرهنگ نوروز ، در کوچه و بازار راه می افتند و بهار را به مژده خوانی مینشینند . آهنگهای بازمانده از عهد ساسانیان چون نوروز بزرگ و نوروز خردک نشانه ای از همین آهنگهای نوروزی بوده است .

نوروز خوانان اکثر آهنگها و نواهای خود را در دستگاه و آوازهای ایرانی مثل : چهارگاه ، ماهور ، دشتی ، افشاری ، و شور میخوانند . نوروز خوانان گاهی به صورت انفرادی (تک خوان) و یا گاهی به صورت دو نفره و یا چند نفره به اجرای کار میپردازند ، یعنی یک یا دو نفر وظیفه نواختن آلات موسیقی مانند : سرنا ، له له وا (نی مازندرانی) و ... را به عهده دارند و عده ای نیز وظیفه خواندن اشعار را و یک تک خوان یا سلیست نیز در گروه وجود دارد و فردی او را همراهی میکند به اصطلاح " پیوری خوان " گویند .

نوروز خوان پس از وارد شدن به شهرها و کسب اطلاع از همسایه ها در خانه ای را میکوبد و اشعاری را در وصف بهار و سال نو و ائمه اطهار میخواند و تا چیزی در یافت نکند به خواندن شعر که بیشتر به صورت فی البداهه و گلو به گلو یا یک در میان میخواند ، ادامه میدهد تا این که اهل خانه با رضایت قلبی خود و با خوشحالی و خوشرویی هدیه ای که شامل گندم ، پول ، برنج و ... می باشد به او هدیه دهند .

با ورود نوروز خوانان به روستاها ، کوچک و بزرگ آنان را در کوچه پس کوچه ها همراهی کرده و هر یک از افراد به نوبه و توان خود مبالغی پول به آنان میدهد . علاوه بر نوروز خوانان ، افرادی به نام حاجی فیروز یا حاجی نوروز ، با پوشیدن لباسی سرخ و صورتی سیاه و دایره ای در دست ، فرا رسیدن نوروز را با نواختن

دایره و خواندن اشعاری عامیانه و مضحک و در وزن های دو و چهار یا شش و هشت نوید میدهند .

اشعاری که عموماً نوروز خوان ها میخوانند ، بر سه قسمت است : قسمت اول در وصف ائمه اطهار بخصوص حضرت محمد و حضرت علی و قسمت دوم در وصف بهار و نوروز و قسمت آخر آرزوی سلامتی ، طول عمر ، خوشبختی و شادی برای صاحب خانه ای که در آن خانه وارد میشود . قالب اشعار نوروز خوانان به صورت بداهه خوانی است و خواندن اشعار بداهه ، یکی از ویژگیهای مهم یک نوروز خوان با تجربه است . خواندن اشعار گاهی به همراهی ساز و گاهی تنها اجرا می شود و اکثر اشعار به لهجه مازندرانی یا فارسی خوانده میشود . استاد جابر انصاری در مقاله ای ، از نوروز خوانی و مجریان آن و آداب و رسوم سخن گفته است و نت دو نمونه از نوروز خوانی در گرگان و مازندران را ذکر نموده است .

محمد رضا درویشی، آهنگساز و محقق ارزنده ایرانی بخصوص در موسیقی فولکلوریک درباره نوروز خوانی چنین مینویسد : " نوروز خوانی یا بهار خوانی از جمله آیین های کهن ایرانی است که تا چند دهه پیش به شکل گسترده در برخی از نواحی ایران و بخصوص البرز شمالی و جنوبی (مازندران ، گیلان ، کومش ، طالقان و ...) رواج داشت و امروزه نیز به شکل خیلی پراکنده در روستاهای دور دست این نواحی مشاهده میشود ."

ایشان درباره نوروز خوانان چنین مینویسد : " نوروز خوانان ، خنیاگران گمنام و دوره گردی بودند که از حدود پانزده روز مانده به بهار ، در هر خانه ای بهار را نوید میدادند . این خنیاگران به صورت منفرد و یا در قالب گروه های دو ، سه یا چهار نفری حرکت میکردند . از خصوصیات مهم نوروز خوانان بسان همه خنیاگران بداهه سرایی و حافظه قوی شعری بوده است . کار نوروز خوانان با فرا رسیدن بهار به پایان میرسید . "

امید آن است که سنت زیبای نوروز خوانی ، که چند سالی است در ایران کمرنگ شده ، با حمایت دوستداران فرهنگ و هنر این سرزمین ، بسی زیباتر و درخشنده تر از هر سال اجرا شود و این میراث کهن و زیبا به آیندگان انتقال داده شود . امید آن که ایزد ، سرزمین ایران و سنن و آداب کهن آن را همیشه محفوظ نگاه دارد .

باز نویسی:
کانون پژوهش فرهنگ ایران در بوته‌بوری - سوئد
20 اسفند 1383 (10 مارس 2005)